

WEHNER TIBOR

Organikus, geometrikus: puha fa, kemény fém*

Csiky Tibor szobrászművész emlékkiállítása

Szobrok és rajzok 1964–1987

Az 1989-ben, immár negyedszázada lezárult Csiky Tibor-életmű kapcsán számos kulcsfontosságú megállapítás fogalmazódott meg a művészeti irodalomban az első hivatkozások megszületése, 1968 és napjaink között, amelyek azon túl, hogy e szobrász munkásságának pontos körvonalait rajzolják meg, egyúttal a modern magyar művészettörténet egyik fontos fejezetének alapvető dokumentumai is. Korántsem véletlen, hogy ezek a dolgok így összefüggnek, egybeesnek. A Csiky Tiborról és a magyar szobrászatról szóló beszéd alapvetését csapatnyi kortárs művész és szakember fektette le, akiknek már a vázlatos névsora is beszédes: Mezei Árpád és Haulisch Lenke, Körner Éva, Németh Lajos és Beke László, Nagy Ildikó és Frank János, Hajdu István, Bán András, Sinkovits Péter, Attalai Gábor, Kozák Csaba és Konrád György szövegei komoly, súlyos pillérek az életművet övező szellemi-esztétikai hagyatéokban. Egy izgalmas művészeti korszak bomlik ki a Csiky-művek fogadtatása, e rendhagyó életművet építő szobrász munkáinak elemzése és megítélése tükrében. Olyan mondatok olvashatók e szövegfolyamban, mint Németh Lajos művészettörténész professzor összegző érvényű, a művész búcsúztatásán elhangzott meghatározása: „Csiky felkészült tehát mind szakmailag, mind elméletileg, hogy az uralkodó magyar plasztikai törekvésektől eltérő, ám valahogy mégis a magyar tradícióba köthető - a Kassák-féle magyar konstruktivizmusról volt szó - szobrászatot teremtsen. [...] Egyszerű struktúrákat mintázott, a tér logikus szervezését tűzte ki célul.” De ugyancsak Németh Lajos szögezte le tíz évvel korábban, 1980-ban a Dorottya Galéria kiállításának katalógusában azt is, hogy a Csiky Tibor által teremtett szobrászat olyan sajátos, sokrétű és egyre szuverénebb világ, „amelyben dialektikusan opponált az organikus és a geometrikus szemlélet, és amelyet a tiszta tények, formák, matériák megszállott kutatása mellett a művesség, az esztétikailag tökéletes alakítás egyszerre hiú és alázatos mesteremberi igénye jellemez”.

Hosszan-hosszan sorolhatnánk még a Csiky-œuvre és a 20. század utolsó harmada magyar szobrászatának metszetében regisztrált lényegi megállapításokat és szakmai tanulságokat, de fontosabb ennél, hogy most ismét a művész alkotásainak hatóterébe kerülhettünk: a hatvanas években megalkotott fadomborművek, a hetvenes években, a hetvenes-nyolcvanas évtizedfordulón készített fém-objekttek és az 1971-ben lezárult rajzsorozat lapjai alkotják ezt a kamara-emléktárlatot, amely a budapesti MissionArt

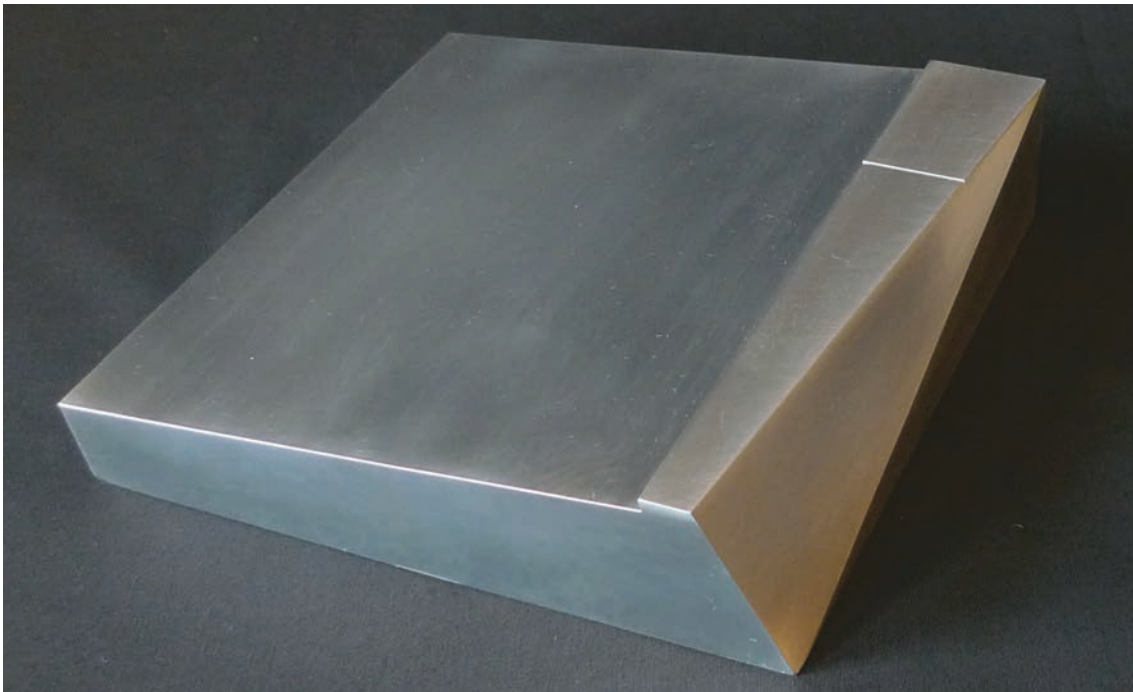
* Elhangzott a MissionArt Galériában, Budapesten, 2013. március 6-án.

Foto: Kishonthy Zsolt

Galéria közelmúlt művészetére visszapillantó, egy-egy életműre fókuszáló kiállítássorozatába illeszkedik. Két külön világ dimenziói bontakoznak ki, jelennek meg e most felsorakoztatott, a hagyatékból válogatott Csiky-munkák által: a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején megjelölhető radikális váltással az organikus és a geometrikus, a természetes és a mesterséges jelleggel felruházott mű-jelenségek közege. Két, egymástól élesen ellentétes jellegű anyag megmunkálásával készültek a tartózkodón és az elementáris erővel térbe szervezett kompozíciók: a viszonylag puha fába és a viszonylag kemény fémbe, az alumíniumba foglalt domborművek és térplasztikák. Két, egymástól eltérő anyagmegmunkálás, technika, kivitel jelenik meg e művek révén: a kezdeti, a személyességgel áthatott, az alkotó kéz nyomát bensőségesen hordozó és tolmácsoló finom faragás, és a későbbi rideg, a kivitelezésmódot hatásában áttételeken keresztül érvényesítő, a közvetlen alkotói beavatkozásokat rejtő ipari technológiák és technikák, fém-megmunkálási eljárások. Talán nem az érzelgősség diktálja, de a fadomborművek valamifajta melegséggel és bensőségességgel áthatott aurát, míg a fémplasztikák inkább hideg sugárzású atmoszférát vonnak maguk köré. Itt elsődlegesen az érzékiségeken, ott meg a racionalitásokon van a hangsúly. A domborművek felületre koncentráló plasztikai közegét valamifajta szabadság, míg a fémszobrokét kötöttségek, keménységek, szabályosságok árnyalják. De mind az organikus, mind a geometrikus, mind a fa, mind a fém Csiky-kompozíció fegyelmezett rendszerbe foglalt, és minden munka hallatlanul precíz, mérhetetlen műgonddal kidolgozott. Ez a finomság, ez az érzékenység élteti az organikus periódust kísérő tus- és filctollsortozatot is, amelynek kompozíciói – akár a domborművek – optikai hatásrendszerekben gazdag virtuális mozgásokat, áramlásokat indukálnak.

És a kortársak nagyon jól tudják, s e szobrász életútját és munkásságát kísérő reflexiók az újabb nemzedékek számára is tudatosítják, hogy Csiky Tibor aktív művészetszervező alkotó volt, a hivatalos művé-

szettől távol dolgozó alkotótelepek, szimpóziumok szervezője és vezetője, műhelyjellegű művészeti szerveződések résztvevője, kiállítások koncepcióinak kidolgozója, filozófiai ihletésű szövegek írója, koncepcuális munkák és dokumentarista fotósorozatok alkotója, *Az objektív valóság struktúráinak feltárója*. És kísérletező, újító aspirációkkal megáldott Mester, aki köré lelkes tanítványok gyűltek, akiknek művészetében ma is nyomon követhető a Csiky-szellemiség indíttatása. A Csiky-iskola még áll, a hajdani tanítványok még dolgoznak, de a múlt század kilencvenes éveit leperregvén, az 1994-es, összefoglaló Magyar Nemzeti Galéria- emléktárlatot követő kritikai visszhang lezárultával fokozatosan ritkulnak a hivatkozások. A tanítványok tanítványai nincsenek sehhol, a követők követői már nem jelentkeznek, a szobrászat művészeti szférája – határait szenvedélyes elhivatottsággal feszegette, konvencióit meggyőző érvekkel, művészettörténeti jelentőségű alkotásokkal rombolta le a Mester –, az úgynevezett szobrászat az ezredfordulóra, napjainkra visszafordíthatatlanul határtalanul és kategorizálhatatlanná tágult. Azt a viszonylag zárt plasztikai világot, amelyet a magyar szobrászatban a plasztikai törekvésektől eltérve, de mégis a magyar tradícióhoz kötődve Csiky Tibor és köre épített fel, mégsem minősíthetjük zárványnak: felismerései, vívmányai és tanulságai nagyon is szervesen és mélyen beépültek a modern magyar művészet plasztikai folyamataiba. Indíttatásainak, felfedezéseinek, kereső szellemiségének termékenyítő hatását, művészet-történéseinek megannyi jelét, érvényesülését nap mint nap konstatálhatjuk.

(Budapest, MissionArt Galéria, 2013. március 6–29.)